

Opis źródła:

Anabaza - jest najbardziej znanym dziełem greckiego historyka i żołnierza, Ksenofonta. Opowiada historię tzw. Marszu Dziesięciu Tysięcy, armii greckich najemników, którzy zostali zatrudnieni przez Cyrusa do walki z królem Persji, Artakserksesem II. Po klęsce i śmierci Cyrusa Grecy ruszyli w powrotną drogę do domu, która zajęła im 5 miesięcy. Do domu powróciło około 9 tysięcy żołnierzy. Niżej przedstawiony tekst źródłowy jest fragmentem *Anabazy*, w którym Ksenofont opisuje jak wielkie wrażenie na Cyrusie młodszym oraz na królowej cylicyjskiej wywarła prezentacja greckiego wojska.

Miejsce i data wydania:

Anabaza została stworzona około 370 r. p. n. e. i znana jest z późniejszych odpisów w formie manuskryptów.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Dostępne online:

<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/ksenofont-wyprawa-cyrusa.html>

Tekst źródła (fragment):

Królowa cylicyjska miała prosić Cyrusa, by jej pokazał wojsko. Jakoż Cyrus odbywa na równinie przegląd wojsk helleńskich i barbarzyńskich. Hellenom kazał stanąć w ordynku bojowym, każdemu wodzowi na czele swoich żołnierzy. Ustawili się więc w linię bojową po czterech ludzi w głąb; prawe skrzydło zajmował Menon, lewe Klearch, a środek reszta wodzów. Naprzód przeglądał Cyrus barbarzyńców, którzy przejeżdżali szwadronami i pułkami, a następnie Hellenów, sam przejeżdżając przed frontem na rydwaniu; królowa cylicyjska jechała w krytym powozie. Wszyscy mieli spiżowe hełmy, purpurowe chitony i obnażone z pokrowców tarcze. Przed środkiem linii bojowej zatrzymał się i posłał do wodzów helleńskich tłumacza Pigresa z rozkazem, by cała falanga, pochyliwszy broń wprzód, ruszyła z miejsca. Padł rozkaz i na dany przez trębacza znak ruszyli w pochód z pochyloną bronią. Następnie, gdy z okrzykiem bojowym żołnierze coraz większe stawiali kroki, rozwinął się sam z siebie bieg w kierunku namiotów. Strach wielki padł na barbarzyńców, królowa w powozie uciekła, markietani, porzuciwszy swe towary, w nogi, Hellenowie zaś ze śmiechem doszli do namiotów. Królowa podziwiała świetność i porządek wojska, które oglądać mogła własnymi oczyma, Cyrus zaś nie posiadał się z radości, widząc, jaki popłoch wywołali Hellenowie wśród barbarzyńców.

Słowniczek pojęć:

Ksenofont - grecki pisarz, historyk oraz żołnierz. Autor Anabazy, jak również kilku innych dzieł, jak na przykład "Historia Grecka", mająca być w zamierzeniu kontynuacją "Wojny Peloponeskiej" Tukidydesa. Więcej: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Ksenofont>

Marsz Dziesięciu Tysięcy - odwrót armii greckich najemników z Mezopotamii do Grecji. Więcej: https://pl.wikipedia.org/wiki/Marsz_dziesi%C4%99ciu_tysi%C4%99cy

Artakserkses II - król Persji w latach 404 - 358 p. n. e. Następca Dariusza II. Więcej: https://pl.wikipedia.org/wiki/Artakserkses_II

Cyrus Młodszy - syn Dariusza II, brat Artakserksesa II przeciwko któremu zbuntował się i zgromadził armię. Więcej: https://pl.wikipedia.org/wiki/Cyrus_M%C5%82odczy

Falanga - zwarty, liniowy szyk bojowy, stosowany przez piechotę grecką, a następnie macedońską i hellenistyczną. Tworzyli ją hoplici. Więcej: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Falanga>

Hellenowie - określenie, którym nazywali się Grecy.

Barbarzyńcy - w starożytnej Grecji określano tym mianem wszystkich, którzy nie byli Grekami, zaś w starożytnym Rzymie wszystkich, którzy nie byli Grekami lub Rzymianami. Ogólnie określenie to odnoszono do człowieka dzikiego, pierwotnego i niecywilizowanego.

Cylicja - kraina znajdująca się obecnie na południowym wybrzeżu tureckiej części Morza Śródziemnego, na pograniczu Azji Mniejszej oraz SSyropalestyny.

II wojna peloponeska - wojna pomiędzy Spartą i Związkiem Peloponeskim a Atenami i Związkiem Morskim o hegemonię w Grecji. Więcej: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojna_peloponeska_\(431%E2%80%93404_p.n.e.\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojna_peloponeska_(431%E2%80%93404_p.n.e.))

Persja - dawne określenie Iranu - starożytni Grecy używali w odniesieniu do Iranu nazwy Persis.

Chiton - koszula lniana lub wełniana, noszona w starożytnej Grecji; rodzaj tuniki.

Pytania do źródła:

Pytania do uczniów szkoły średniej:

1. Jaki obraz armii greckiej wyłania się z wyżej przedstawionego tekstu źródłowego? Czy Grecy byli dobrze zorganizowaną armią? Jaki stosunek do nich miał książę Cyrus Młodszy?
2. Jaką taktykę stosowali Grecy w trakcie wojen? Jak się ona nazywała? Na czym polegała i w co wyposażeni byli piechurzy greccy?
3. Jakie wrażenie wywarła armia grecka na królowej cylicyjskiej?

4. Co działo się na kilka lat przed Marszem Dziesięciu Tysięcy? Czy w Grecji panował wówczas pokój, czy toczona była wojna? Jeśli tak, to kim były strony walczące i jaka była przyczyna wybuchu wojny? Jakie były jej skutki?

Wskazówki:

Odpowiadając na pytania należy przypomnieć sobie, jak zorganizowana była grecka armia, jaką miała taktykę walki w trakcie wojen, jak również w co wyposażeni byli żołnierze. Inwazje Persji na Grecję pokazywały często, jak doskonale wyszkolonym wojskiem była grecka armia, szczególnie widać to było w czasie bitew, gdzie, zazwyczaj, Persowie ustępowali Grekom pola. W związku też z tym, że grecka armia była tak dobrze wyszkolona, inni władcy sięgali do Grecji, aby zatrudniać najemników, często lepiej wyposażonych i wyszkolonych, niż ich własne armie. W taki też sposób postąpił Cyrus Młodszy, wynajmując Greków do walki z Artakserksesem II i próbując przejąć tron.

Marsz Dziesięciu Tysięcy miał miejsce niedługo po zakończeniu długiego i krwawego konfliktu pomiędzy Atenami a Spartą.

Najważniejsze cezury:

431-404 r. p. n. e. - II wojna peloponeska

ok. 430 r. p. n. e. - narodziny Ksenofonta

401 r. p. n. e. - bitwa pod Kunaksą

401-400 r. p. n. e. - Marsz Dziesięciu Tysięcy

Literatura pomocnicza

Wolski J., *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 1979.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Łukasz Wołczyk